

3. Каменская Р. А. Технологии профессионально-ориентированного обучения магистрантов / Р. А. Каменская // Научный вестник ЮИМ. – 2015. – № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tehnologii-profesionalno-orientirovannogo-obucheniya-magistrantov> (дата звернення: 08.04.2020).

4. Концепція розвитку англійської мови в університетах. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-konceptsiyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi> (дата звернення: 02.04.2020).

5. Овчаренко Л. Р. Сутність професійно орієнтованого навчання іноземної мови майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей / Л. Р. Овчаренко // Science, Research, Development. Pedagogy. URL: http://конференция.com.ua/files/scientific_conferece/75/3/75-03_151-155.pdf (дата звернення: 02.04.2020).

6. Опрятний С. М. Основні напрями вдосконалення професійного навчання державних службовців ділової англійської мови / С. М. Опрятний // Університетські наукові записки. – 2005. – № 1–2 (13–14). – С. 312–316.

7. Пономарьов О. Творчість як важлива умова становлення особистості / О. Пономарьов, М. Черемський // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2019. – №1. – С. 65.

8. Утёмов В. В. Развитие креативности учащихся основной школы посредством решения задач «открытого» типа : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : 13.00.01 / В. В. Утёмов. – Киров, 2012. – 27 с.

9. Харченко Л. Н. Технология формирования креативности студентов / Л. Н. Харченко. – Москва : Директ-Медиа, 2014. – 271 с.

10. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.

11. Шкабаріна М. А. Розвиток педагогічної креативності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення фахових дисциплін : монографія / М. А. Шкабаріна. – Рівне : видавець О. Зень, 2019. – 149 с.

Дата надходження до редакції: 21.04.2020 р.

УДК 378.147 : 80

DOI: 10.37026/2520-6427-2020-102-2-91-94

Ірина КОРНІЄНКО,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та літератури
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

ПРОЄКТНЕ НАВЧАННЯ МОВИ У КОМПЕТЕНТНІСНОМУ ДИСКУРСІ

У статті зроблено спробу поглибити уявлення про специфіку та висвітлити можливості проєктного формування в учнів мовної компетентності. Компетентнісна мовна освіта школярів розглядається як хід і результат предметного навчання, пов'язано з мовним розвитком особистості, здатної діяти за допомогою мовних засобів у навчальному процесі та в широкому соціально-культурному контексті, зокрема у майбутній професійній діяльності. Розкриваються активні форми й можливості проєктного навчання української мови з метою ефективного формування в учнів мовних компетентностей, зокрема правописної. Аналізуються актуальні тематичні дослідження, висвітлюються характерні особливості та значні переваги проєктного навчання. Звертається увага на активізацію самостійної пізнавальної діяльності учнів та формування в них здатності усвідомлювати мету своєї роботи, планувати її виконання й добирати для цього відповідні засоби, оцінювати результати власних зусиль та вносити відповідні корективи у пізнавальний процес тощо. Представлено опис інформаційно-ігрового навчального проєкту «Зміни до українського правопису»,

що має на меті рельєфне визначення правописних позицій та їх емоційне сприйняття і логічне засвоєння.

Ключові слова: проєктне навчання, компетентнісне навчання, мовна компетентність, розвиток мовця, мовленнєва особистість.

В статті зроблена спроба углубить представление о специфике и осветить возможности проектного формирования в учащихся языковой компетентности. Компетентностное языковое образование школьников рассматривается как ход и результат предметного обучения, связанного с языковым развитием личности, способной действовать с помощью языковых средств в учебном процессе и в широком социально-культурном контексте, в частности в будущей профессиональной деятельности. Раскрываются активные формы и возможности проектного обучения украинскому языку с целью эффективного формирования в учащихся языковых компетенций, в частности правописной. Анализируются актуальные тематические исследования, освещаются характерные особенности и значительные преимущества проектного обучения. Обращается внимание на активизацию

самостоятельной познавательной деятельности учащихся и формирование у них способности осознавать цель своей работы, планировать ее выполнение, подбирая для этого соответствующие средства, оценивать результаты собственных усилий и вносить соответствующие коррективы в познавательный процесс и тому подобное. Предлагается описание информационно-игрового учебного проекта «Изменения в украинском правописании», который имеет целью выпуклое определение орфографических норм, их эмоциональное восприятие и логическое усвоение.

Ключевые слова: *проектное обучение, компетентностное обучение, языковая компетентность, развитие ратора, языковая личность.*

The author intends to deepen the understanding of the specifics and highlight the possibilities of project formation of pupils' language competence. Competence language education of pupils is seen as a course and result of subject learning related to the language development of the individual, able to act through language means in the educational process and in a broad socio-cultural context, in particular in future professional activity.

The article reveals the active forms and possibilities of project-based learning of the Ukrainian language in order to effectively form pupils' language competencies, in particular spelling. Actual thematic reseatches are analyzed, the characteristic features and significant advantages of project-based learning are highlighted.

The improvement of school language education takes into account the dual nature of pedagogical activities aimed at: a) defining the concept of language competence of pupils and b) concretization of the conditions and means of its successful formation in pupils' youth. The features of project-based learning mentioned in the article are in agreement with the features of free learning defined by I. Ziaziun in the context of the new philosophy of pedagogical action, relevant in the education of the XXI century. The author of the article focuses on the activation of independent cognitive activity of pupils and the formation of their ability to understand the purpose of their work, plan its implementation and select appropriate means, evaluate the results of their own efforts and make appropriate adjustments to the cognitive process.

The description of the information-game educational project «Changes to the Ukrainian orthography» which aims at relief definition of orthographic positions and their emotional perception and logical mastering is given. The relevance of the project is determined due to the need for pupils to master the skills of correct written speech as one of the main means of intersubjective communication through the resources of the state language. There is a noticeable expectation that pupils master the ability to work in a team, directing and editing of creative material, rhetoric, get used to technological discipline and responsibility for their results.

The article is intended for students of philologists – future teachers, as well as linguists, researchers and promoters of the Ukrainian language.

Key words: *project-based learning, competence-based learning, language competence, speaker development, speech personality.*

Постановка проблеми. Реформування української середньої школи відбувається на концептуальних засадах, зумовлених потребами підготовки випускників, здатних як до свідомого вибору професії, так і до активної конкуренції на ринку праці. Йдеться передусім про компетентнісний підхід до навчання, покликаний забезпечувати формування в учнів особистісної готовності до подальшої навчальної та професійної діяльності на основі здобутих знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь та інших особистих якостей на засадах Нової української школи.

Стосовно мовної освіти сприятливою є норма Закону України «Про повну загальну середню освіту», яка стверджує: «Кожен, хто здобуває в закладі освіти повну загальну середню освіту, вивчає у цьому закладі державну мову відповідно до державних стандартів» [4, с. 5], адже йдеться про відповідне мовне середовище навчального закладу.

Оскільки першою ключовою компетентністю, якою має оволодіти випускник нової української школи, є здатність до спілкування державною мовою, то актуалізується проблематика відповідного навчання української мови. В удосконаленні шкільної мовної освіти враховуємо подвійний характер діяльності, спрямованої на визначення поняття мовної компетентності та конкретизації умов і засобів її успішного формування в учнівської молоді. Компетентнісну мовну освіту школярів розглядаємо як хід і результат навчання мови, що пов'язані з мовним розвитком особистості, здатної діяти за допомогою мовних засобів у навчальному процесі та в широкому соціокультурному контексті. Зважаючи на інтерсуб'єктний характер набуття й реалізації мовної компетентності, пропонуємо застосування проектного навчання школярів української мови.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Ідеї проектного навчання набули поширення в українській освіті у 20-30-х роках минулого століття в пошуках ефективних навчальних методик, проте визнані були шкідливими й знову активізувалися на порі відродження національної школи лише наприкінці ХХ ст. Суть проектного навчання вчені пояснюють як систему дидактичних засобів, що «адаптує навчально-виховний процес до структурних та організаційних вимог навчального проектування» [3, с. 717]. Отже, йдеться про структурну організацію педагогічного процесу, яка передбачає цілеспрямоване моделювання змісту й форм та визначення суб'єктів діяльності, зорієнтованої на досягнення конкретного результату. Особливим для цієї діяльності сучасні вчені називають формування в учнів спеціальних навичок проектування: проблематизації, цілевизначення та планування діяльності, самоаналізу її результативності, презентації результатів та їх практичного застосування тощо [3, с. 718]. Вважається, що за таких умов проектного навчання дитина живе, а не тільки готується до життя, на чому наголошував ще Василь Сухомлинський.

Названі прикмети проектного навчання суголосні з ознаками вільного навчання, визначеними І. Зязюном [5, с. 303–304] у контексті нової філософії педагогічної дії, актуальної в освіті ХХІ століття. Об'єднуючими для них є ігрові форми, творчі роботи, організаційні заходи, інтеграційні дії,

синергетичні підходи, тобто все те, що має активізуюче значення для суб'єктів запроєктованої діяльності.

Характеризуючи інтерактивні методи навчання мови як комунікативно-ділові, зокрема кейс-метод, М. Пентилюк, наприклад, вказує на позитивний вплив їх на розвиток в учнів компетентності й здатності до роботи з літературою, спілкування й творчості, відповідальності за свою роботу та її результати [7, с. 132]. Пропонується продуктивна групова праця учнів, що є значним резервом у досягненні дидактичної мети. Методист визначає структурні елементи інтерактивного навчання, які можуть бути складовими частинами навчального проекту, а саме: 1. Постановка проблеми; 2. Поетапне розв'язання проблеми; 3. Проблема № 1; 4. Розв'язання проблеми в групах № 1, № 2, № 3; 5. Прийняття узгодженого рішення; 6. Корекція. Проте подібна низка дій нетотожна до проектної діяльності, оскільки в ній немає істотного – постановки завдань та покрокової організації їх виконання.

Фаховий інтерес викликає дослідження впливу проектного навчання на формування мовно-комунікативної компетентності в студентів, майбутніх учителів-словесників [1]. Основну мету навчального проектування дослідник вбачає у формуванні в суб'єкта здатності самостійно конструювати своє знання та інтегрувати їх з інших наук, усвідомити, що проєкт – «це проблема, планування та проектування, пошук інформації, продукт і презентація» [1, с. 58]. Проекція такого підходу на шкільне вивчення української мови є досить перспективною у проектуванні навчального процесу.

Орієнтуючись на характеристику структурування змісту навчального матеріалу в проектному навчанні, запропоновану О. Коберником [6], К. Галацин пропонує перспективну модель проектної технології, що складається з таких основних елементів: 1. Мета і завдання проекту; 2. Конкретні завдання; 3. Пізнання. Пошук. Дослідження; 4. Результат. Оцінка. 5. Корекція і доводить її ефективність [1, с. 58–59]. Утім, зазначена модель стосується формування в студентів англійської комунікативної компетентності й потребує належної адаптації до педагогічних умов навчання української мови в середній школі.

Розроблені наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть проєкти навчання української мови і літератури в школі здебільшого пов'язані з гуманітарними освітніми технологіями [2; 6–8]. Так, О. Пехота можливість проектної технології слушно вбачає у стимулюванні учнівського інтересу до певних проблем, що передбачають засвоєння певних знань, розв'язання однієї

або низки проблем та практичне застосування здобутих знань [8, с. 150]. Результатом цієї діяльності, на думку вченої, є набутий досвід проектної діяльності учнів за напрямками: дослідницьким, творчим, ігровим, інформаційним, практико-орієнтованим тощо [8, с. 152–154], кожен з яких має свою специфіку та передбачає спеціальну розробку.

Незважаючи на актуальність проблеми формування в учнів мовних компетентностей, реалізація її на заходах проектного навчання потребує подальшого теоретичного обґрунтування і практичного поширення.

Мета статті – на прикладі навчального проекту «Зміни до українського правопису» уточнити специфіку та висвітлити можливості проектного вивчення української мови з метою формування в учнів мовних компетентностей, зокрема правописної.

Виклад основного матеріалу. Проектне навчання дедалі більше набирає обертів, оскільки є дуже ефективним і актуальним підходом до викладання та навчання. Численні дослідження вказують на те, що після його успішного впровадження в учнів покращується мотивація до навчання та підвищується рівень досягнень. Крім того, така форма роботи допомагає частково реалізувати програму профорієнтації учнів, аби в майбутньому випускники свідомо обирали професію і навчальний заклад [10].

Із цією метою пропонуємо *навчальний проєкт «Зміни до українського правопису»*, спрямований на формування в учнів мовної компетентності, зокрема правописної.

Актуальність проєкту. Необхідність акцентуації змін, які відбулися у 2019 р. у правописі української мови, зумовлюється потребою правильного писемного мовлення як одного з головних засобів інтерсуб'єктного спілкування за допомогою ресурсів державної мови. Участь школярів у проєкті сприяє розвитку в них специфічних для проектної-технологічної діяльності та інтегрованих здатностей до цілевизначення щодо своєї пізнавальної роботи, її планування, групового виконання та корекції здобутих результатів і виконаних дій, що має реалізуватися в їхній подальшій навчальній та майбутній професійній діяльності.

Мета проєкту – формування в учнів правописної компетентності.

Основні завдання проєкту – визначити зміни до сучасного правопису української мови, засвоїти їх в ігровій формі та презентувати через імітацію персонажами соціально-ділових стосунків.

Етапи реалізації. Термін виконання проєкту: впродовж навчального року (6 клас). Тема: написання слів із *нів-, нанів-*.

Зміст проектної діяльності за етапами:

№ з/п	Етапи діяльності	Зміст діяльності
1	Визначення теми і мети проєкту, виконавців	зміни до українського правопису 2019 р.
2	Визначення джерел і способів аналізу інформації, форм представлення результатів та критеріїв їх оцінки	розробка сценарію інформаційного кліпу; розподіл ролей між дійовими особами
3	Збір інформації, опрацювання джерел	опрацювання правопису, виокремлення змін, адаптація їх до сценарію кліпу
4	Аналіз інформації, висновки	монтаж інформаційного сюжету; висновки щодо стану готовності відеоматеріалу
5	Оцінка результатів	перегляд та обговорення відеоролика, оцінка та корекція матеріалу

Опис реалізації та обов'язки учасників. Для успішної реалізації проєкту розробляємо його сценарій та обираємо з числа учнів учасників у складі п'яти осіб. Із них визначаємо: автора, який пише цей текст; двох ведучих, які озвучують текст; оператора для зйомок відео сюжету; монтажника кліпу. Керівник проєкту – Ірина Корнієнко, автор означеної статті.

Сюжет являє собою діалог ведучих стосовно основних змін у новій редакції правопису української мови (2019 р.):

На зеленій галявині в парку на килимку сидять дві подружки. Одна тримає на колінах розгорнуту книгу, інша щось пише в зошиті. Очевидно, готуються до уроків. Біля них стоїть невеличкий кошик із фруктами, лежить пляшка мінеральної води. Стиха лунає приємна музика. Легка тінь спадає на дівчат, надаючи картині особливого затишку. Вони розмовляють:

1-й ведуча (подає подрузі яблуко): Любо, не хочеш пів яблука?

2-а ведуча (посміхається): Дуже дякую, Катю! До речі, ти знаєш, що за новою редакцією українського правопису *пів яблука* пишемо окремо?

1-а ведуча (говорить на камеру): От про це ми зараз і поговоримо!

2-а ведуча (говорить на камеру): Чи знаєш ти, що невідмінюваний числівник *пів* у значенні «половина» з наступним іменником у формі родового відмінка однини пишеться окремо: *пів години, пів Києва, пів яблука*.

1-а ведуча (повернувшись до подружки): Так, але ж буває, що «*пів*» пишеться з іменником разом!

2-а ведуча (говорить на камеру): Звісно, тільки це буває тоді, коли іменник у формі називного відмінка становить єдине поняття і не виражає значення половини: *півзахист, півкуля, південь*. Тоді в родовому відмінку напишемо: *пів острова*, а у називному – *півострів*.

Оператор (зауважує на ці слова ведучої): Стривайте! А ще є складні іменники з першою частиною *напів/полу*, які пишуться разом: *полумисок, напівправа* тощо.

Керівник проєкту (звертається до глядачів): А ви як гадаєте, це слухні зміни до нашого правопису? Наскільки важливо дотримуватися їх на письмі?

Результати, їх оцінка і корекція. Для перевірки та глибшого засвоєння правописних відомостей учням після перегляду відеоматеріалу пропонується *міні-диктант* відповідного лексичного складу й орфографічної складності:

Корабель уперто долав круті гори хвиль, оминаючи півострів із півдня. У цій частині півкулі восени завжди сильно итормить.

За пів години вітер уцух, море стало набагато спокійнішим. Проте на камбузі досі був розгардіяш: полумиски й тарілки розкидало по підлозі. Напівживий кок повільно приходив до тями, але треба було поспішати, бо наближався полудень.

Перевірку диктанту доцільно провести навзаєм, інтерактивно, коли учень контролює успішність роботи, виконаної товаришем. Завдяки взаємоперевірці написаного в дітей розвивається увага й критичне

мислення, глибше засвоюються актуальні тематичні відомості, міцнішають партнерські взаємини виконавців навчального проєкту. Як варіант, можна застосовувати й самоперевірку диктанту, залучаючи різні прийоми, наприклад, метод зворотної дії, за яким текст перевіряється з кінця, що посилює увагу учнів до форми слів.

Висновки. У межах одного сюжету не варто намагатися викласти матеріал про всі правописні зміни. Для цього необхідно створити серію часткових проєктів, у тому числі й подібних. Роз'яснення мовного матеріалу в ігровій формі добре сприймається учнями, вони легко запам'ятовують важливі відомості.

Ефективність розвитку мовних компетентностей школярів залежить від конструктивного підходу до планування та реалізації змісту і форм навчальної роботи. Проєктно-технологічні моделі навчальної діяльності мають усі можливості для компетентнісного навчання української мови. Теоретико-практична розробка їх у подальшому має сприяти диференціації проєктної роботи вчителя й учнів, внаслідок чого будуть виразніше окреслені зміст і види роботи всіх учасників відповідної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Галацин К. О. Проєктне навчання у формуванні іншомовної (англомовної) комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів / К. О. Галацин // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – Вип. LXXX. – Т. 1. – С. 56–59.
2. Гуманітарні технології : конспект лекцій / за ред. В. В. Різуна. – Київ, 1994. – 60 с.
3. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 05.02.2020).
5. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / І. А. Зязюн. – Черкаси : Вид-во ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
6. Коберник О. М. Проєктно-технологічна система трудового навчання / О. М. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 4. – С. 8–12.
7. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / за ред. М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін. – Київ : Ленвіт, 2004. – 400 с.
8. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. М. Пехоти. – Київ : А.С.К., 2001. – 256 с.
9. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу : монографія / А. Л. Ситченко. – Київ : Ленвіт, 2004. – 304 с.
10. Що таке проєктне навчання? URL: <https://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-korotko-pro-golovne/> (дата звернення: 05.02.2020).

Дата надходження до редакції: 07.05.2020 р.